

Webrecensie BMGN 126:1 (2011)

Medendorp, Clazien, *Kijkkasten uit Suriname. De diorama's van Gerrit Schouten*

(Amsterdam: KIT Publishers, 2008, 128 blz., ISBN 978 90 6832 790 8).

Gerrit Schouten (1779-1839) was een van de belangrijkste kunstenaars in de negentiende eeuw in Suriname. Interessant is dat hij naast planten- en dierentekeningen, diorama's maakte. Deze kijkkasten werden door repatrianten besteld en als herinnering meegenomen naar Europa. Ze geven echter in hun eenvoud een schat van informatie over landschap, architectuur en levenswijze van de verschillende bevolkingsgroepen in Suriname. De diorama's verbeelden slavendansen, Caraïben- en Arowakkenkampen in de binnenlanden, plantages en de alledaagse bedrijvigheid in Paramaribo. Schoutens werk werd in de tijd zelf al hogelijk gewaardeerd. Zo bestelde het Koninklijk Kabinet van Zeldzaamheden van koning Willem I in 1827 twee exemplaren en ontving hij van de koning een gouden medaille 'ter derde grootte', als aanmoediging en ter stimulering van de kunsten en wetenschappen in de kolonie.

In totaal zijn een dertigtal diorama's die zich in openbare collecties bevinden opgenomen in deze catalogus. In Nederlandse musea bevinden ze zich in het Rijksmuseum en het Tropenmuseum in Amsterdam, Museum Bronbeek in Arnhem, het Rijksmuseum voor Volkenkunde in Leiden, Museum Het Valkhof in Nijmegen en het Museon in Den Haag. Een viertal bevindt zich in Suriname in de Staatscollectie en in de collectie van de Centrale Bank. Daarnaast is er nog een tiental in particulier bezit.

De kijkkasten werden, zoals blijkt uit de musea die ze in de collectie hebben, lange tijd alleen als etnografisch en didactisch interessante objecten gezien, maar de laatste jaren is de waarde als historische bron meer op de voorgrond getreden. De catalogus is hier een blijk van.

Het boek bevat een degelijke inleiding over de vervaardiger van de diorama's, de opdrachtgevers en de door Schouten gebruikte technieken. Vervolgens zijn de kasten naar onderwerpen gerangschikt (Paramaribo, Plantages, Slavendansen en Inheemsen). Bijzonder interessant is 'De Waterkant van Paramaribo, 1820' die onlangs door het Rijksmuseum is aangekocht. Het afgebeelde deel is namelijk in 1821 afgebrand en uit kadastraal archiefonderzoek blijkt dat Schouten de feitelijke situatie in zijn kijkkast bijzonder nauwkeurig heeft weergegeven, waardoor het een

onmisbare bron is. Ook het martiale gedenkteken voor oud-gouverneur J.F. de Frederici, dat na zijn dood in 1812 in de Koepelkerk was geplaatst, ging met de Koepelkerk zelf in de brand verloren. In Schoutens model van het gedenkteken uit 1812, leeft het echter voort.

De zes diorama's van plantages geven waardevolle aanvullende informatie naast de archiefbronnen en het diorama van De Plantage Kerkshoven, 1823 (1.70 meter breed!), wordt nu gebruikt bij de in uitvoering zijnde restauratie van een van de koffieloodsen op Plantage Pepperpot. Zeker zo interessant zijn de afbeeldingen van de slavendansen en de indianendorpen die een uniek beeld geven van deze samenlevingen in de eerste helft van de negentiende eeuw.

De catalogus van deze collectie maakt duidelijk dat, mits goed onderzocht, deze op het eerste gezicht weinig serieus ogende objecten, zich bijzonder goed lenen als bron voor cultuurhistorisch onderzoek van, in dit geval de Surinaamse samenleving in de eerste helft van de negentiende eeuw. Het maakt ook de begrenzingen van deze mogelijkheden zichtbaar want ondanks de goede en gedetailleerde foto's blijven het 'platte' weergaven van driedimensionale objecten. Daar zijn de achterin opgenomen 3D foto's die met een bijgeleverde brilletje diepte geven, te onbeholpen voor.

Het boek, bescheiden in uiterlijk en omvang, is een waardevolle aanvulling op het bronnenmateriaal van de Surinaamse geschiedenis. Een literatuurlijst, lijst van de collecties met diorama's en een woordenlijst completeren de uitgave.

J.P. Sigmond, Oegstgeest

Webrecensie BMGN 126:2 (2011)

Merriënboer, J. van, Bootsma, P., Griensven, P. van, *Van Agt biografie. Tour de Force* (Amsterdam: Boom, 2008, 590 blz., ISBN 978 90 8506 556 2).

Er zijn een aantal criteria waaraan je de kwaliteit van een biografie kunt afmeten. Allereerst de vraag of het personage dat centraal staat goed en levendig uit de verf komt. Wanneer het iemand betreft die een grote rol in het politieke en maatschappelijke leven heeft gespeeld is ook van belang dat zijn of haar drijfveren helder worden en *last but not least* gaat het om een analyse van de invloed die de hoofdpersoon heeft gehad en een oordeel over diens optreden.

Tour de Force, de biografie die Johan van Merriënboer, Pieter Bootsma en Peter van Griensven schreven over Dries van Agt, oud-minister van Justitie en twee keer minister-president, scoort bijzonder goed op het eerstgenoemde punt. Het is een heerlijk boek om te lezen en Van Agt, deze kleurrijke figuur, een 'woordkunstenaar' met een 'unieke stijl' komt in al zijn dimensies tot leven. Zo wordt het verschil tussen zijn spirituele wijze van geloven en het veel zwaardere calvinisme fraai getypeerd; voor Van Agt was geloven als 'wandelen in de zon'. De blik op de vorming van Van Agts persoonlijkheid tot aanvankelijk wat wereldvreemde intellectueel wordt gescherpt door zinnnetjes als: 'Hij mocht vader niet opvolgen, want hij was te goed voor de zaak. En bovendien te zweverig' (29).

Erg leuk is ook het commentaar van een vroegere onderwijzer op het gedrag van de als schooljongen wat driftige en koppige Dries. De meester had hem een keer strafwerk gegeven, hij moest een lastige som maken. 'Met zijn knuisten onder zijn kin ging hij zitten broeden en vertikte het om aan de som te beginnen. Zo af en toe zat hij schuin van onderen naar me te loeren om te zien of ik mijn geduld al begon te verliezen. [...] Toen ik hem zo bezig zag met Den Uyl dacht ik: Kijk, daar heb je hem weer. Precies die jongen van twaalf die ik in m'n klas heb gehad. Nou laat hij zijn stijve kop weer zien' (30).

Het is jammer dat de analyse van Van Agts rol bij de val van het kabinet-Den Uyl en tijdens de formaties van 1977 en 1981 minder scherp en overtuigend is. De auteurs hebben veel gesprekken met Van Agt kunnen voeren, maar ze laten zich maar mondjesmaat uit over de vraag of hij al dan niet willens en wetens het tot stand komen van het tweede kabinet-Den Uyl verhinderd heeft. In het hoofdstuk over die formatie wijken ze uit naar Tjeenk